

XITOIY OG'ZAKI NUTQIDA RAD ETISH UCHUN FOYDALANILADIGAN BIRIKMALAR

 10.24412/2181-1784-2021-1-51-57

Badalbaev Dilshod Farxod o'g'li

TDSHU Xitoy filologiyasi kafedrası o'qituvchisi,
dilixiade@gmail.com

Annotation. *In this article, we will take a closer look at the conjunctions used in rejection that are directly used in the Chinese spoken language. The main purpose of this article is to learn how to refute the opinion of the other party in a speech. This is because we learn how to correctly translate the compounds, we encounter in dialogues*

Key words and phrases. *Deny, to refuse, 办不到, 别来这一套, 不必了, 没门儿, 再说吧*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bevosita xitoy og'zaki tilida ishlatiladigan rad etish uchun foydalaniladigan birikmalar bilan yaqindan tanishib o'tamiz. Ushbu maqoladan ko'zlangan asosiy maqsad og'zaki nutqda qarshi tomonning fikriga rad javob berishlarni o'rganishdir. Zero, bu orqali dialoglarda uchragan birikmalarni to'g'ri tarjima qilishni o'rganamiz.*

Tayanch so'zlar va iboralar. *Rad, inkor, 办不到, 别来这一套, 不必了, 没门儿, 再说吧*

KIRISH

Inkor — ketma-ket kelayotgan 2 bosqich (holat) o'rtasidagi bog'liqlik va vorislikni ifodalovchi falsafiy tushuncha. Inkor — ob'yektning o'zgarishi sharti bo'lib, unda ba'zi elementlar shunchaki yo'qolmay, balki yangi sifatda sakdanib qoladi. Keng ma'noda — biror o'zgarish, taraqqiyotni o'z ichiga oluvchi muhim bosqich, lahza (moment)ni ifodalaydi. Olamdagi har qanday o'zgarishda, albatta, inkor lahzasi bo'ladi, uni chetlab o'tish mumkin emas. Mac, taraqqiyotning istalgan bir bosqichi ikkinchi bosqich uchun zamin tayyorlaydi.

Inkor tushunchasi inkorni inkor qonunining eng muhim belgisi, yangi bilan eskini bog'lovchi asosiy bo'g'in hisoblanadi. [5.20]

ASOSIY QISM

Ana endi biz quyida xitoy og'zaki nutqida qanday inkor formalari mavjud ekanligi, ular gaplarda qay shaklda kelishi xususida alohida to'xtalib o'tamiz:

办不到 **bàn bù dào**

Izoh:

认为对方的言行没有道理或无法容忍，表示决不答应。有时用于拒绝敌方或对手的要求。

Qarshi tomonning iltimos yoki talabini rad etishni bildirib, “qo‘ldan kelmaslik”, “bajara olmaslik”, “uddalay olmaslik” ma'nolarini beradi.

Misollar:

甲：万一警察问到你，你可别说是董事长开车撞了人，就说是你。

乙：办不到，你这不是害我吗？

A: Mobodo militsiya sendan bo'lim mudiri mashinada odam urib yuborganini so'rasa, men qildim deb aytgin.

B: Bunday qila olmayman, meni qo'rqita olmaysan.

你们公司仗着自己财大气粗，就想逼我们退出玩具市场？办不到！

Sizlar boyligingizdan mag'rurlanib, bizni o'yinchoqlar bozorida siqib chiqarmoqchimisiz? Bunday qila olmaysiz!

甲：如果你肯为我们做事，我们就不杀你。

乙：只有“断头将军”，没有“投降将军”，要我投降，办不到！

A: Agar sen biz uchun ish qilsang, biz seni qalt etmaymiz.

B: Men faqat oldinga intilaman, taslim bo'lmayman, taslim bo'lishim kerak, unday qila olmayman! [7.35]

别来这一套 **bié lái zhè yī tào**

Izoh:

表示自己不接受或不相信某人的言行。

Ma'lum bir insonning xatti-harakatini qabul qila olmaslik yoki unga ishonmaslikni bildiradi.

Eslatma:

1) 一般用于拒绝或制止。2) 有批评或斥责的语气。

Odatda rad etish yoki to'xtatish uchun foydalaniladi. 2) Tanqid yoki ayblash ma'nosida keladi.

Misollar:

甲：这个项目的顺利完成，多亏了您的支持。这是我们家乡的土产，请您收下。

乙：别别别，咱们工作归工作，别来这一套。

A: Bu ishni sizning qo'llab-quvvatlashingiz bo'lmasa, muaffaqiyatli tugata olmas edik. Bu bizning mahsulotlarimizdan, marhamat oling.

B: Yo'q, yo'q, bu oddiy ish, bunday qilmang!

甲：他说现在资金紧张，暂时发不出工资来。

乙：叫他别来这一套，他要是在拖欠我们的工资，我们就他告他！

A: U aytishicha, mablag' juda ham tig'iz ekan, vaqtinchalik maosh bermay turarkan.

B: U bunday qilmasin, u agar bizni oylikni qirqsa, bizdan ko'radi. [7.59]

不必了 **búbì le**

Izoh:

表示不需要，用不着。

Kerak emas, hojati yo'q, shart emas ma'nolarini bildiradi.

Eslatma:

1) 有时可以说“不必”。2) 有时用于认为对方虚情假意而拒绝对方的提议，有冷淡的语气。

Ba'zi hollarda “不必” ning o'zi ham kelishi mumkin. 2) Qarshi tomonning samimiy taklifini rad etib, ba'zida sovuq ohangda javob qaytarishda ishlatiladi.

Misollar:

甲：搬家的时候要不要我们帮忙？

乙：不必了，我已经请了搬家公司。

A: Uydan ko'chayotganingda bizning yordamimiz kerakmi?

B: Kerak emas, men allaqachon uy ko'chirib beruvchi firmani chaqirganman.

[7.121]

没门儿 **méi ménr**

Izoh:

表示没有可能。

Imkoniyat yo'qligini bildiradi. “Iloji yo'q” deb tarjima qilinadi.

Eslatma:

常用于否定或拒绝。

Ko'proq rad etish yoki inkor qilishda qo'llaniladi.

Misollar:

就你这条件还想当演员？没门儿！

Sen shu ahvolingda aktyor bo'lmoqchimisani? Iloji yo'q

甲：他说这笔劳务费他也应该有一份儿。

乙：没门儿！他什么都没干。

A: U bu harajatlarni qoplay olmasligini aytib yubordi.

B: Iloji yo'q, u shundoq ham hech nima qilayotgani yo'q [6.87]

去你的 **qù nǐ de**

Izoh:

因对对方的言行反感而让对方住嘴。

Qarshi tomonning gapini rad etib, boshqa bu haqida og'iz ochmaslikni bildiradi.

“Ey, borey”, “bu haqida bir og'iz ham gapirma” deb tarjima qilinadi.

Eslatma:

多为女性使用。

Ko'proq qizlar tomonidan ushbu ibora qo'llaniladi.

Misollar:

甲：你那么喜欢他，就让他做你的男朋友吧。

乙：去你的！别开这种玩笑！

A: Uni bunchalar yaxshi ko'rmasang, u bilan o'rtoq bo'lmoqchimisani?

B: Ey, borey, bunday hazillashma

甲：房子已经买好了，就等你这个新郎来住了。

乙：去你的，我什么时候答应和你结婚了。

A: Uy sotib oldik, ana endi kuyov kelsa, bo'ldi.

B: Ey qo'ysangizchi, men qachon sizga turmush quraman deb va'da bergan edim. [7.91]

再说吧 **zàishuō ba**

Izoh:

表示留到以后再处理或考虑，有时表示委婉的拒绝。

Keyinchalik bu haqida o'ylab ko'rishni yoki “chiroyli” qilib rad etishni bildiradi.

“Keyin gaplasharmiz”, “yana gaplasharmiz” deb tarjima qilinadi.

Misollar:

甲：你想不想买一辆汽车？

乙：等有了钱再说吧。

A: Yangi mashina sotib olishni xoxlaysanmi?

B: Pul bo'lganda yana gaplashamiz.

甲：咱们什么时候再见面？

乙：再说吧。

A: Biz yana qachon uchrashamiz?

B: Yana bir gaplasharmiz. [7.142]

XULOSA

Ushbu maqoladan shuni xulosa qilishimiz mumkinki, xitoy og'zaki nutqida qarshi tomonning gap so'zini, taklifini rad qilishning turli usullari mavjud ekan. Biz bunday usullardan bir qismini ko'rib chiqdik, xalos. Bunga o'xshash turdagi birikmalar nutq ichida talaygina topiladi. Eng muhimi, ba'zi bir birikmalar so'zma-so'z tarjima qilinganda, boshqacha ma'no, lekin birga kelganda esa boshqa ma'noni bildirib kelyapdi. Xitoy og'zaki nutqida ham chalg'ituvchi qism ham aynan shu sanaladi. Shunday muammolarga duch kelganda, eng asosiysi bu birikmani atroflicha tahlil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi. Yuqoridagi maqola orqali bir nechasini ochib berishga harakat qildik xalos.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduazizov A. Tilshunoslik nazariyasiga kirish. – Toshkent: Sharq, 2013.
2. Hojiev. A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. – T: O'zbekiston Milliy Entsiklopediyasi, 2002.
3. Семенов А.Л. Лексика китайского языка. – Москва: Восток-Запад, 2005.
4. [O'zME](#). Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
5. Sultanova L.A. Xitoy tili leksikologiya. – Toshkent, 2015. – 102-bet
6. А.А. Каримов Счётные слова в китайском языке (лексико-семантический, структуральный и функциональный анализ)
7. А. А. Каримов Хитой тилида инкор "Fan va texnologiyalar nashriyoti-matbaa uyi" 2020
8. Рихсиева, Г. Ш. (2014). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ РЕЙТИНГИ–СИФАТ ВА ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ. *Oliy ta'lim taraqqiyoti istiqbollari= Perspectives of higher education development= Перспективы развития высшего образования: То 'plam № 2/та'sul muharrir MA Rahmatullayev.*–Издательство: Vita Color T.: 2014.–161 b., 29.
9. Омонов, К. Ш. (2019). Stereotype phrases and their place in providing formality to the text. *Молодой ученый*, (28), 259-261

10. Хашимова, С. (2019). On some features of teaching foreign language for students of non-philological areas at the initial stage. *Евразийское Научное Объединение*, (1-6), 334-338.
11. Халмурзаева, Н. Т. (2020). ТИПОЛОГИЯ ЯПОНСКОГО КОММУНИКАТИВНО-ДЕЛОВОГО ЭТИКЕТА. *Вестник науки и образования*, (14-2 (92)).
12. Рихсиева, Г. Ш. (2014). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ РЕЙТИНГИ–СИФАТ ВА ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ. *Oliy ta'lim taraqqiyoti istiqbollari= Perspectives of higher education development= Перспективы развития высшего образования: То 'plam № 2/ma'sul muharrir MA Rahmatullayev.–Издательство: Vita Color T.: 2014.–161 b., 29.*
13. Abbasi, S., & Mirzakhmedova, K. (2021). THE CULTURAL COMMONALITIES OF IRAN AND UZBEKISTAN (From the perspective of the Persian language and literature history). *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(01), 1-8.
14. Abdullaevna, N. S. (2020). Lexical-semantic and cognitive specifics of political discourse (based on si jinping's speeches). *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5), 1086-1092.
15. Abdullayevna, H. S. (2020). Peculiarities of the formation of animated non-significant using suffixing in the modern chinese language. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5), 1504-1511.
16. Hashimova, S. A., & Nasirova, S. A. (2021). FEATURES OF FORMING OF ANIMATED NOUNS WITH THE AFFIXES IN MODERN CHINESE LANGUAGE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 1-10
17. Khalmurzaeva, N. T. (2020). Peculiarities of intercultural understanding in Uzbek and japanese verbal communication. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(11), 1473-1481.
18. Mirzakhmedova, H. V., Omonov, K. S., & Khalmurzaeva, N. T. (2021). METHODS OF IMPROVING LANGUAGE SKILLS USING MEDIA SOFTWARE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(03), 47-55.
19. Mirzakhmedova, K. V. (2021). Comparative Analysis of General Words-Terms In Persian and Uzbek Languages. *Psychology and Education Journal*, 58(1), 1050-1056.
20. Nasirova, S. A. (2020). CONCEPTS OF 中国梦想" CHINESE DREAM" AND 类命运共同" COMMUNITY OF THE ONE FATE OF HUMANITY"—A LINGUISTIC AREA. *Journal of Central Asian Social Studies*, 1(01), 05-14.

21. Nasirova, S. A., Hashimova, S. A., & Rikhsieva, G. S. (2021). THE INFLUENCE OF THE POLITICAL SYSTEM OF CHINA ON THE FORMATION OF SOCIAL AND POLITICAL TERMINOLOGY. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 10-17.
22. Omonov, Q. S. (2019). THE WAYS OF OFFICIALISATION OF THE DOCUMENTS AND THE PROBLEM OF LEGITIMIZATION OF THE TEXT. *Научные вести*, (7), 43-51.
23. 汉俄大辞典，北京语言大学，2008年
24. 刘德联，刘晓雨“汉语口语常用句式例解”北京 2009年
25. <http://www.baidu.com/> (XXR maxsus qidiruv sayti)
26. <http://www.cdmd.cnki.com.cn/> (XXR ilmiy tadqiqotlar sayti)